

T.C.
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FATİH EĞİTİM FAKÜLTESİ
SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
ÇOĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ

ARTVİN İLİ ŞAVŞAT İLÇESİ
ÇAĞLIYAN (İMERHEV) KÖYÜ MONOĞRAFYASI
BİTİRME TEZİ

ÖNSÖZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Coğrafya öğretmenliği son sınıf öğrencisi olarak seminer çalışmamı, Artvin ilinin Şavşat ilçesi, Meydancık beldesine bağlı Çağlıyan köyünde yaptım.

Çalışmamı yapmış olduğum sahanın, daha önceleri bir monografik çalışmanın yapılmamış olması ve elde edilen bilgilerin güçlüğü nedeni ile gözden kaçan unsurlar olabilir.

Çalışmam esnasında yardımlarım hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman öncülük eden saygı değer hocam Yar. Doç. Dr. Fazlı SOLMAZ' a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Çalışmalarında yardımcı olan kamu kurum ve kuruluşlarına (M.T.A. Köy Hizmetleri, Meteoroloji Genel Müd. Orman Genel Müd. , İl ve Üçe Tanın Müdürlükleri ve Çağlıyan köyü halkına) teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Yapmış olduğum bu çalışma umarım amacına ulaşır ve köyümün insanlarına birer rehber olmasını temenni ederim.

ÇAĞLIYAN
KÖYÜ

Saygılarımla
Semih Melih TEKİN

ARTVİN

BİBLİYOGRAFYA

- 1- Dizdar. Yüksel. Artvin ili Arazi varlığı, Tarm ve Köy Hizmetleri Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınlan. ANKARA, 1990
- 2- Kayadibi, Nazım. Geçmişten Günümüze ŞAVŞAT, İlçe Tanım Müdürlüğü1992
- 3- M.T.A Artvin-Şavşat, Ardanuç Yöresi Maden Jeoloji Raporu 1 ANKARA, 1992

RESMİ KURUM VE KURULUŞLAR

- 1- Ankara Meteoroloji Genel Müdürlüğü
- 2- Artvin Köy Hizmetleri il Müdürlüğü
- 3- Artvin Orman Bölge Müdürlüğü
- 4- Artvin D.S.İ
- 5- M.T.A Trabzon Bölge Müd.
- 6- Şavşat Nüfus Müd.
- 7- Trabzon İller Bankası
- 8- Trabzon Köy Hizmetleri Bölge Müd.
- 9- Çağlayan Köyü Muhtarlığı
- 10- Çağlayan Köyü İlk Öğretim Okulu
- 11- Çağlayan Köyü Sağlık Ocağı

I. GİRİŞ

Seminer çalışmam ‘Çağlıyan Köyünün Monografyası’ adını taşımaktadır. Köy; Türkiye’nin kuzey doğusunda yer alan Artvin ilinin, Şavşat ilçesi Meydancık beldesi sınırları içinde bir köydür.

Köyün fiziki yapısı değişken özelliklere sahiptir. Alan olarak dar bir saha kaplayan köyümüz, jeolojik morfolojik yapının zenginliğini kısıtlamaktadır. Coğrafi konum itibarıyla iç kısımda yer alan bu köy iklim, bitki örtüsü, hidrografik yapı bu şartlar altında şekillenmiştir.

Beşeri koşullarıyla Anadolu'nun bir mozaiki olan köy. Anadolu köyleri gibi aynı özellikleri paylaştığı gibi farklı yönleriyle de dikkati çekmektedir. Eğitim oranının yüksek oluşu ve bir Gürcü Köyü olması fakat bunun yanında. Anadolu köylerinin ananelerini taşıyan bir kültür mozaikidir.

II. KÖYÜN COĞRAFİ KONUMU

Karadeniz bölgesinin, Doğu kara deniz bölümünde yer alan; Artvin ili Şavşat ilçesi, meydancık beldesi (imerhev)’ nin Güneyinde kalmaktadır.

41° 20¹ Kuzey enlemleri ile 42° 25¹ Doğu boylamını çakıştığı yerde bulunmaktadır. Köy, Keda sırtına dayalı bir vadi içinde kurulmuş, Artvin-Ardahan yolunun sartul yol ayrımından Kuzeye doğru yönelik 18km kuzeyde kalmaktadır.

Çağlıyan Köyü 4 mahalleden oluşur 196 kişilik nüfusa sahiptir. *Merkez köy* olmasına rağmen Çevre Köylere göre nüfusu azdır.

Köyün doğusunda Demirci-Oba, Batısında yağlı-Maden, Güneyinde Tepe Başı köyleri vardır.

III. KÖYÜN FİZİKİ COĞRAFYASI

A- YER YÜZÜ ŞEKİLLERİ

1- JEOLJİK YAPI

M.T.A'nın hazırlamış olduğu Artvin-Şavşat-Ardanuç yöresi maden jeoloji raporuna göre Köyün tümüne Andazit-Bazalt-Lav ve Piroklastlan yer almaktadır.

a- Andezit-Bazalt-Lav ve Piroklastları

İnceleme alanında yaklaşık 800m kalınlık gösteren bu birim, Şavşat-Dere içi, Meydancık, Çağlıyan. Tepe başı. Maden köyü alanlarında oldukça geniş yer kaplar. Bu kayalar yer, yer Hidrotermal alterasyon gösterirler. Hidrotermal ayrışma ürünleri olarak; Killeşme, hematitleşme.

limonitleşme, silisleşme izlenmektedir.

İnceleme alanında bir çok polimetalik darmartid cevherleşme içeren ve yer yer üst kratesa-Eosen yaşlı kuarşlı diyoritik ve diyoritik intrüsziflere kesilmiş olan bu birim, andezit-bazalt lav ve piroklastlaf dan oluşmaktadır.

Adı geçen kratesa volkanik kayaçların genelde lav ve piroklastlar şeklinde görünmesine rağmen yer yer tortul ana seviyeler içermektedir. Kumlu kireç taşı, kum taşı, kil taşından ibaret olan bu tortul ana seviyeleri kalınlıkları az ve devamsızdırlar. Boyutları az olması nedeni ile jeoloji haritasına işlenmemiştir. Ortalama 5-10cm kalınlıktaki katmanlar' dan oluşurlar. Genelde köyü gri ve morumsu siyah renkli olan bu kayaçlar, yer yer boşluklu yapıya sahip olup, boşluklar kolsit, klorit ve zeolit dolgudur.

Üst kratesa volkanik kayaçlardan alman örneklerin petrografik incelemeleri sonucunda, kayaçlara; andezit-bazalt lav ve proklastlan adı verilmiştir.

2- Morfolojik Birimler

Çağlıyan Köyü; Arızalı bir alan olup sırtlar, tepeler, vadiler ve yer yer köyün genel yapışım oluşturmaktadır. Köyün en alçak noktası Güney batı kesiminde 550m izohipssin geçtiği yerdir. Fakat etrafa doğru bir eğim ivmesiyle yükselti artar. Köyün doğusunda Keda Sırtı 1950m. Kuzeyinde Keva 1950m yükselti ile köyü sarar.

Genel bir başlıkta inceleme sahasının sınırlarını oluşturan dağlar ve tepelerin yükseltileri ise şöyledir. Bütün meydancık beldesi köylerini çeviren Karçal dağının yükseltisi 3539m. Karet Çağlıyan köyünün kuzeyini sınırlar ve 2745m yükseltiye sahiptir. Keda sırtı göç oğulları Beltiyet (Kavalcık) mahallelerin doğusunda 1950m yükseltiye sahiptir.

Genelde dağlık bir alan, olan Çağlıyan köyü, azda olsa düzlüklere sahiptir. Bunun en büyüğü Asambiyet alanı Meydanlar ve Bahçeler kesiminden ibarettir.

Çağlıyan köyünün diğer bir özelliği de vadiler ve vadilerin etrafındaki tepeler arasındaki seviye farkı ve yamaç eğiminin büyüklüğüdür, örneğin; Keda sırtı ile onu yaran büyük dere yani yöresel tabirle (Did tele) arsında, Keva deresi ve Karet arsında tark ilgi çekici kadar fazladır. Karet 2745m yükseltide iken Keva dersinin tabam 1560m' dir. Ayrıca Keda 1950m yükseltiye sahip iken Büyük dere 600m tabanı ile farkın açıkça göstergesi olmaktadır.

Köyün topografyasının Oluşumunda özellikle dış kuvvetler başta olmak üzere volkanizmanın çok az etkisi vardır. Orojenik hareketlerle dağların oluşumu ve vadi tabanlarının çökmesi en büyük etken olmuştur. Kaynağı Karet tepeleri olan Göçoğulları deresini birçok kaynak Kuzey-Güney yönünde yamaçları yararak Göçoğullan dersini besler. Bunları çoğu mevsimlik beslemelerde bulunurlar. Dereyle birleştiği alanlarda derinlik kaybolur ve enine

yayırlar. Dere tabanları sert kayalardan oluştuğu için aşındırma olmaz.

Köyün topografyasının çoğunun kayalık alanlar ve orman sahaları kaplar. Fakat gerek mera alanı açımı ve gerekse tarım alanı elde etme çabası Orman tahribine yol açmış, fakat bu tahribin düz alanlarda olması erezyona neden olmamakta, bunun yanında doğal ortamın bozulmasına neden olmaktadır. Fakat günümüzde nüfusun azalması bitki topluluğunun tekrar gürleşmeye doğru gittiğini göstermektedir. Çünkü arazi kullanımını azalmış. İnsanlar toprağa bağlı olmaktan çıkmaktadırlar.

Orman tahribinin diğer etkenleri arasında, meskende ve yakacakta %100' e varan oranda Ormandan faydalanılmasıdır.

Derelerin yarımsı olduğu vadilerin etrafı çeşitli isimlerle anılan tepelerden oluşmuştur.

B- İKLİM ÖZELLİKLERİ

Şavşat ve çevresi. Doğu Karadeniz bölümünde yer almasından dolayı. Karadeniz iklim kuşağına girdiği düşünülse bile, bu yörenin coğrafi konumu ve fiziki şartları nedeni ile yörede Doğu Karadeniz iklimi ile Doğu Anadolu'da görülen karasal iklim arasında geçiş özelliğine sahip iklim koşulları egemendir.

Şavşat ve çevresinde görülen iklim şartları

Yağışların nispeten yeterli ve hemen, hemen her mevsime dağılmış olması, doğal bitki örtüsünün Karadeniz iklim kuşağındaki bitki örtüsüne benzemesi, mısır tarımının yapılması ile Karadeniz iklimine benzerlik gösterirken kışın kar yağışının fazla olması, yazın azda olsa kuraklığın hissedilmesi tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile karasal iklime benzerlik gösterir. Orta ve Aşağı Çoruh havzasında bariz rüzgar yönü kuzeybatıdır. Bu yönden karayel eser. Kuzeybatıdan esen rüzgarlar yörede hakim durumda olup toplam esiş sayısının %22' lik payını oluşturur. Kuzeybatıdan sonra en etkili rüzgarlar güneydoğu ve batıdan esmektedir. Yani yöre NW, SE, W, SAV yönlü rüzgarlar hakim durumdadır. NE, E, S yönünden esen rüzgarların ise pek fazla etkili olduğunu söyleyemeyiz (Grafik 14)

C- BİTKİ ÖRTÜSÜ

Çağlıyan köyünde, genel bitki örtüsünün dağılımında; yeryüzü şekilleri, iklim şartları, yükselti, bakı, özellikleri gibi fiziki şartlarla birlikte beşeri şartlarla etkili olmuştur.

Bu genel özelliklere bağlı olarak Çağlıyan köyünde ibreli ağaçlar hakim duruma geçmiştir. Dere kenarları, sulak alanlar, yükseltisi az olan yamaç kısımlarda yaygın topraklı ağaçlar mevcuttur.

Bitki örtüsünü sınırlandıran en büyük faktörlerden biri yükselti ve beşeri müdahalelerdir. Doksan-yüzyıl önceleri tarım alanı açmak amacıyla orman alanlarının açılmasına ağırlık verilmiştir. Örneğin Asambiyet düzlüğü buna örnektir. Ayrıca kış şartlarının ağır olması, yakacak

temini için fazlasıyla orman tahribine yol açmıştır. Yılın 7-8 ayı 2-2,5m kar ile kaplı olması insanları evlerine hapsettiği için yoğun bir şekilde yakacak teminine ihtiyaç duyarlar. Ayrıca 2-3 yıla kadar mesken tipleri daima ahşaptan yapıldığı için, büyük miktarda orman tahribine gidiliyor.

Ladin, Göknar. Sarıçam, köyün karakteristik topluluğudur. Özellikle ladin en geniş alanı kaplar, fakat karışık halde bulunur. Yükseklerde Sarıçam, Ladin karışık halde bulunur. Yerleşim yerlerine yakın alanlarda çok büyük karışık baltalık alanlar yaygın haldedir. Alçak alanlarda ayrıca kuşburnu çalı türü en çok bulunur. Başlıca meyve ağaçları ise Elma. Armut, Kiraz. Erik vardır.

Tarım alanı olarak açılan orman alanları günümüzde mera alanlarına dönüşmüştür.

D- HİDROGRAFYA

Yağış rejimi olarak Çağlıyan köyü Karadeniz iklimi özelliklerini barındıran bir köy olması ve kaynaklarının fazlalığı köyde' ki derenin daima akışını sürdürmesini sağlamıştır. Köyün tek ana deresi bulunur: Bu Kavalcık'ın üstünde ki Karet sırtlarından doğar. Önce Kavalcık mahallesine kuzeyden giriş yapar, yerleşim alanının hemen doğusundan geçerek Göçoğulları mahallesi topraklarına girer ve aynı doğrultuda akışını sürdürüp Çağlıyan köyü merkezine ulaşır. Köyün doğu kısmından geçerek köyün sınırlarını terk eder ve terk ettiği alanda, Maden, Yağlı, Tepebaşı köyleri'nin dereleriyle birleşir, yatağı genişler ve Çoruh nehrine doğru akışını sürdürür.

Dere özellikle ilkbaharda karların erimesiyle debisinin en yüksek olduğu dönemi içerir. Kar sulan Çağlıyan köyü deresinin kaynağını oluşturur. Dereyi besleyen yamaç dereleri de vardır fakat bunlar genelde kuru dere vasfındadırlar. Bunların akışı ilkbaharda yüksek olur. En yüksek akışa sahip olan dere Göçoğulları mahallesinin kuzey doğusundaki Büyük dere (Didgele)' dir. Köyün sınırları içinde üç kuru deresi vardır. Dere en yüksek debisine Nisan-Mayıs aylarında ulaşır.

Derenin kaynak kısmında bitki örtüsü yoksun olması ve eğimin yüksek oluşu şiddetli yağışlarda selin kolayca dağılmasına imkân verirse de köyün sınırları içinde hızını kesen bitki topluluklarıyla karşılaşılır.

Köyün içme suyu, cami mahalle ve etrafına 1980 yılında Göçoğulları mahallesinden götürülen kaynak suyu ile sağlanmıştır. 2,5km mesafeli alandan köyün içine götürülen ve önceleri köyün belli noktalarına kurulan çeşmelerden faydalanırken, şimdi her evin içinde içme suyu mevcuttur. Abramıyen mahallesi Tıkıyattan getirilen içme suyunu kullanmaktadır. Göçoğulları mahallesi ise Kavalcık Mahallesi topraklarından getirilen iki kaynak suyu ve Çağlıyan'a götürülen suyun bir kısmından faydalanır ve beş ayrı noktadan hizmete

sunulmuştur. Kavalcık mahallesinin içme suyu ise 1995 yılında Keva'dan getirilen kaynak suyu ile giderilmiştir.

Köyün sulama amaçlı su ihtiyacı ise 1979 yılı ön etütten sonra 1987 yılı küçük su projesi ile sulama temini edilmeye çalışılmıştır. Proje sahası 1700 hektardır. Bütün köy halkı faydalanacaktır. Fakat 3-2-88 gün ve 00461 sayılı yazıda' da görüldüğü gibi proje halen uygulamada değil. Bütün mahalleler kendi emekleriyle açmış oldukları kanallarla sulama ihtiyacını temin etmeye çalışmaktadır.

E- TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Çağlıyan köyü' nün tümünde kahverengi orman toprakları mevcuttur. Kahverengi orman toprakları, yüksek kireç içeriğine sahip ana madde üzerinde olmuştur. Profil (ACB) C şeklindedir. Yani B horizonu bazen olmayabilir. A horizonu iyice gelişmiştir. Renk koyu kahverengidir.

Köyün sınırları içinde kahverengi orman toprağı eğim, derinlik ve erozyon şiddeti açısından farklı özelliklere sahiptir. Köyün merkezi kesimde sığ derinlikte ve orta büyüklükte su erozyonu görülür.

IV. KÖYÜN BEŞERİ COĞRAFYASI

A- KÖYÜN YERİ, KURULUŞ VE GELİŞİMİ

Köyün kuruluşu ile ilgili kaynaklara rastlanılmamıştır; Fakat ilçe merkezinin kuruluşlarıyla yakın bir paralellik gösterdiği için aynı sırayı takip ettiği belirtilmektedir. Şavşat ve ilçesindeki ilk yerleşmenin M.Ö. 4-5 yy'lara kadar gittiği saptanmıştır. Bölge sık sık istilalarla el değiştirmiştir. Çevre köyler' de farklı etnik gruplar vardı ve özellikle meydancık beldesi sınırlarının içinde tamamen Gürcü halkı yaşamaktadır. Eski çağlarda Urartu, Oğuzlar ve sakalar gibi medeniyetler hakimiyet kurmuştur. Şavşat ve çevresi 1877- 78 Osmanlı Rus savaşı sonucu savaş tazminatı olarak Rusya' ya verilmiştir. Bu savaş esnasında çok sayıda Gürcü ailesi Ordu, Tokat, Adapazarı illerine ve bugünkü Gürcistan sınırlarına gidenler olmuştur. Aynı sülaleden gelen kişilerin aynı adla oralarda' da bulunması bunun kanıtıdır. 1917' ye kadar bölge Rus hakimiyetinde kaldıktan sonra 27 Şubat 1921 Berst Litovvski antlaşması ile Anavatana katılmıştır.

Köyde ne zaman yerleşmeye başlandığı bilinmemekle birlikte, köyün çok eskiden beri yerleşme alanı olduğu söylenmektedir.

Ayrıca eski Karadeniz ticaret yolunun bir kısmının, köyün yayla kısmı sınırlarından

geçmesi buralarda mezar ve ev tiplerine rastlanması çok eskiden beri yerleşme alanı olduğunu kanıtlar gibidir.

Çağlıyan köyü' nün 4 mahallesi vardır. Bunlar;

Cami mahallesi

Göçoğullan Mahallesi

Kavalcık (Beldiyet) Mahallesi

Abramiyent Mahallesi

Çevre köylere göre merkezi olan Çağlıyan köyünde ilk sağlık ocağı, ilkokul ve ortaokul kurulmuştur.

Köyün nüfusu 1980 dönemine kadar bir iniş çıkış göstermezken 1980-85 döneminde yoğun bir göç yaşanmış ve halende devam etmektedir.

Köyün isminin Çağlıyan olması şelalelerden ötürü değil derenin çağlamasından geldiği söylenir. Eski ismi ise Hevsrul' dur.

B- KÖYDE YERLEŞME ŞEKLİ VE MESKEN TİPLERİ

Çağlıyan köyü' nün yerleşme alanını ve şeklini, Fiziki yapı belirlemiştir.

Halkın geçimi hayvancılık ve tarıma dayalı olduğu için bunlara uygun yerleşme planı çizilmiştir. Halk; köy, kışla, yayla çevresi içinde yaşamını sürdürür. Yerleşme konumunu belirlenmesinde en büyük payı arazi dağılımı belirlemiştir. Bütün mahallerin önü düzlük veya düze yakın arazi ile kaplıdır, örneğin cami mahallesinin Güney Batı kesimi oldukça geniş bir alandır ve bütün tarım faaliyetleri burada yapılır. Ayrıca bütün mahallerinin kuruluş alanı ya orman topluluğu, yada dağın eteğine dayalı bir durumdadır. Abramiyent ve Göçoğullan orman topluluğuna, cami mahallesi ve Kavalcık ise dağın eteğine kurulmuştur,

Mahalleler arası en uzak mesafe 5km' dir. Evler mahalleler içinde toplu haldedir. Mesken alanı seçilmesi mahallenin konumuna veya arazi durumuna göre belirlenir.

Köyün değişmeyen mesken şekli vardır. Binalar tamamen ahşaptır. Evlerin çatısı önceleri dar-ince ağaçlarla örtülürken, bugün sac ile örtülmektedir. Evler çoğunlukla 3 kısımdan oluşur. Altta, taşlar üzerine bindirilmiş olan ahır kısmı mevcuttur. Ahır kısmı evin alt bölümünün tamamen kapsar ve böylece alttan rüzgarın işlenmesi önlenir. Ahırın içi büyük baş ve küçük baş hayvanlar için ayrı ayrı bölümlenir. Ahır ve ev arasında bir boşluk bulunur buna yöresel tabir ile "Pini" denir. Bunun özelliği; Ahır ile ev arasında hava akımını oluşturur ve tahtaların ıslanmasını ve çürümesini önlemiş olur.

Köy evleri oldukça geniştir. Dışarıdan merdiven ile girilir. Girişte evi tamamen saran balkon vardır. Mutfak, salon, odalar ve ayrıca her evin misafir odası niteliğinde odası vardır.

Üçüncü katta ambar ve bir oda bulunur. Bütün yiyecekler bu ambarda saklanır. Kışın odalarda sobalar kurulur. Yaylalardaki evlerde ise ahşap ve taş örme evler karışık bulunur.

Ayrıca merak (Samanlık) denen hayvan yemlerinin saklandığı yerlerde ağaçtandır.

C- NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ

Çağlıyan köyü nüfusu; 1997 Nüfus Dairesi verilerine göre 196 kişilik bir nüfusa sahiptir. Köyün nüfusu 1960 yılında 532 kişi ile max. seviyeye ulaşmış, bu yıldan itibaren azalma göstermiştir (Grafik 6).

Tablo 6: Çağlıyan Köyünde Yıllara Göre Nüfusu

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
1960	260	272	532
1965	232	282	514
1970	234	274	508
1975	228	270	498
1980	214	263	477
1985	190	209	399
1990	152	192	344
1997	88	108	196

1960 yılında 532 olan nüfus daima düşüş içine girmiştir. 1980' de 477, 1990' da 344, 1997' de ise 196' ya düşerek son yedi yılda en hızlı düşüşünü göstermiştir. Köy nüfusunun azalmasının, ilçe merkezi ile karşılaştığımızda daha açıkça görmekteyiz. (Grafik-7)

Tablo 7: Çağlıyan Köyü ve Şavşat İlçe Merkezinin Yıllara Göre Nüfusu

Yıl	Erkek	Kadın
1960	532	1748
1965	514	2301
1970	508	3376
1975	498	3078
1980	477	4015
1985	399	4916
1990	344	4850
1997	196	7847

1960 yılında köy nüfusu ile ilçe nüfusu arasındaki fark 1216 iken 1997 yılında bu fark 7651' e ulaşmıştır.

Köyde nüfusun sürekli azalmasının nedeni; Sosyal ve Ekonomik nedenlerden ileri gelmektedir. Fiziki yapının olumsuzluğu ve üretimde verim düşüklüğü göç olgusunu doğurmuştur. Bu etkenler aslında beraberinde eğitimde okuryazar oranını yüksek oluştur

